

Japonlar çok alçak görünüslü, çok terbiyeli, çok çalışkan ve akıllı insanlardır. En çok önem verdikleri şeş insandır. Biz ise herseyi herkesten iyi bilen, kafamız kızlığında ağızımıza geleni söyleyiveren, insana da hiç önem vermeyen bir dönemden geçiyoruz. Herhalde biz de insana önem vermesini, vatandaşsa hizmet etmenin yükseliğini öğrenecek, kendi kuruluşlarımız boş otururken yurtdışına ucuz hammadde satmanın yanlış olduğunu kabul edeceğiz, piyasa ekonomisi adına! Margaret Thatcher'in İkinci Boğaz Köprüsü hakkındaki çırpmalarını doğru değerlendireceğiz.

Batı Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın sermayesini

de teknolojisini de yeterli ölçüde celbedemedik. Japon birtakım özel şartlar nedeni ile Türkiye'ye gerçekten gelebilir. Gelmemelidir. Ama onu kandırmak yolunu seçmemelim. Japonları bir alçak gönüllülük ona kendimizi olduğumuz gibi tanıtalım. Gerçekçi olalım. Hele hele daha anlamını kavrayamadığımız "piyasa ekonomisi"nden hiç bahsetmeyelim.

Belki Japonlar gerçekten gelirler Türkiye'ye ve hem teknolojiyi, hem kaliteli üretim yapmasını hem de piyasa ekonomisini öğretirler bize, günün birinde. Türk vatandaşına yapabileceğimiz en büyük iyilik de bu olur: ona kaliteli mal ve hizmet sunmak.

"SUÇLU, KALK AYAĞA"

Teoman DURALI

Bu ibare hukuk anlayışıyla taban tabana zittir. Zira birinin inandırıcı belgeler aracılığıyla suçluğunu kanıtlanıncaya değin samık sayıldığı, artık herkesin bildiği bir hukuk kuralıdır. Ancak, buna ilişkin bir başka temel kural daha vardır: Davacı ile davalının karşısında tarafsız bir hâkimin bulunması gereği. Ayrıca, davalının aleyhinde yetkilili mercilerin derlediği belgeleri mahkemede hazır bulunanlara serimleyen savcı ve davacı ile davalının haklarını hukuki yönden savunan birer avukat da saptırılmamış bir hukuk anlayışının gerektirdiği şartlar arasında yer alırlar. Öyleki, Eskiçağ Atina devletinden kalma bir geleneği sürdürün birtakım toplumlar, hâkimle duruşmayı yönetmek görevini yüklemekle yetinirler. Sözü edilen ülkelerin yahut toplumların mahkemelerinde nihai hükmü verecek makam ise, gelişigüzel yurttaşlar arasından seçilmiş bir yargıcılar kuruludur. (Jury). Böylelikle huküm vermek gibi, son derece zor ve insanda büyük gerilim yaratılan bir iş, bir kişinin yetki ve sorumluluk tekelinden kurtarılmış oluyor. Nihayet, birkaç kişiden mürekkep bir kurulda üyelerden birinin verdiği karar, davanın sonucunu tayin etmez. Her bir üyenin kararı, ütekilerinin kinsince denetlenip dengelenebilir. Üstelik, seçilenlerin kurul üyelerinin hiçbirinin, davacıyla da davalıyla da maddi yahut manevi bir bağlantı içerisinde olsa da özen gösterilir. Meslekten hukukçu olmadığımdan, işin ayrıntılarına inemiyorum. Ama şüphe yok, bir hukuk davasının sağlıklı bir tarzda yürütüldüp sonuçlandırılması için demin zikrettiklerimin yanında daha nice hususlar dikkate alınıyor. Bütün bunlar da, hukuk üstünlüğünü benimsemiş bir düzenin, vazgeçmeyeceği, aralarından birkaç tanesini dahi göz ardı edemeyeceği şartlardır.

İşte böyle bir düzeni savunup 'cihanşumul' kılmak gereğesiyile 'Müttefikler', 'Nasyonal Sosyalist Almanya'sına karşı bir 'haçlı seferi' yürütmüştürlerdir. Bir Almanya ile Japonya'ya karşı otuz kadar, ne derseniz deyin, millet, devlet, ülke yahut toplum kılıç çekti. Altı yıl sürmüş ve yeryüzünün dörtbir yanını doğrudan doğruya yahut dolaylı olarak etkilemiş bütün çağların bu en canhıras, fakat bir o kadar da görkemli savaşçı ve onunla ilintili toplumsal, siyasi, ideolojik gelişmeler ile meseleler, bize kırk yıldır tek bir dalga boyu üzerinden nakledilmişlerdir. Savaşa ve onunla yakından yanút uzaktan ilgili bütün kötüüklerin tek bir mahreci tek bir sebebi vardır, o da, 'onbaşı çıkışlı', 'aklı dengesi bozuk', 'meczup', 'gaddar' bir 'müstebit' ile onun 'şeytanı efsununa kapıl-

mış', 'insanlıktan çıkip kudurmuş köpek sürüsüne dönüşmüş' bir toplum, bir millet.

Ne gariptir ki, 'vahşet'e karşı temeli hukuk ve adalet olan medeniyet sancağını açmış olanlar, hukukun esasını çiğnemişlerdir. Davacının, savunma makamının, savcı ile hâkimin, öyleki temyizin de tek elde toplanması, söylemeyiniz, hangi hukuk anlayışıyla bağdaşır? XX. yüzyılda 'medeniyet muhafizliği'na 'soyunmuş' kimselere M.O. 50'li yıllarda "vay, mağlupların haline!" diyen bir Sezar'ın zihniyeti yaraşır mı? Galip taraf, kendisini 'pirüpak' tantadururken, mağlupların iller tutar hismi hiç bir yanını bırakmaması akılla, mantıkla, izanla, insalla nasıl uyuşur? Mutlak iyi ile kötü ayırmı, olsa olsa çok niteliksiz edebiyat ürünlerine has bir özellik degil midir?

Düşününüz bir kere: Bir meczup, dünyayı kana, ateşe boğmuş, felakete sürüklemiş; olacak iş mi? İnsanlık, bu kadar zavallı, bu denli aciz mi, bir tek deli kasaba kurbanlık koyun misali "al, kes" diye kafasını uzatsın? Bir çığın canavar, üç beş kişilik avenesiyle ikinci Avrupa medeniyetinin dört ana payandasından biri olan Alman kültürünün taşıyıcısı milleti ve devleti avucunun içerisinde alıvererek, ardından da yeryüzünün en ileriği, en güçlü, en mamur ve müreffeh toplumlarının yaşadığı koskoca Avrupa kitasını aşağı yukarı yirmi ay zarfında "Atlas okyanusundan Ural ile Kafkas dağlarına, Kuzey kutbundan Büyük Sahraya dek- hemen hemen tamamıyla ele geçiriverecek...havsalaya siğar mı bu? İş bununda da bitmiyor: Yeryüzünün hemen hemen bütün maddi manevi kaynaklarını seferber etmiş aralarında Amerika Birleşik Devletleri, Sovyet Rusya, İngiltere ile Fransa gibi, her biri neredeyse başlıbasına bir 'dünya' mesabesinde, otuz kadar anlı şanlı devlet, söz konusu meczub'u yenip ülkesini yerle bir etmek amacıyla altı koca yıl didinip durmuştur. Bu, nasıl bir 'iblis'. karşısındakiler de ne biçim 'melek' olmuş, böyle, açıklarınız! Sözünü ettigimiz 'iblis' doymak bilmez 'kan emiciliğini' icra edebilmek üzere, bunca 'şeytan yamağı'ını, 'şeytan yavrusu'nu nereden devşirdi, dersiniz? Bu millet, Cusanus'lu Nicolaus'ları, Kepler'leri, Luther'leri, Leibniz'leri, Kant'ları, Hegel'leri, Alexander ile Wilhelm von Humboldt'ları, Marx ile Engels'leri, Planck'ları, Einstein'ları, V. Karl'ları, Büyük Frederik'leri, Bismarck'ları Moltke'leri, Telemann'ları,

Bach'ları, Haydn'ları, Handel'leri, Mozart'ları, Beethoven'ları, Schuman'ları, Schubert'leri, Heine'leri, Goethe'leri, Schiller'leri insanlığa sunarken iyiydi, hoştu da. Hitler'in çevresinde toplanırken mi iblisleşiverdi? Nasıl olur da, koca bir toplum birdenbire böylesine topyekün cinnet geçirebilir? Unutmamalı ki, Hitler ve onun önderlik ettiği Milliyetçi Toplumcu (Nasyonal Sosyalist) Parti ihtilal yoluyla değil, serbest seçimlerle iktidara gelmiştir. Almanya'da bu harekete karşı olmuş olanlar azınlıkta kalmışlardır. Ayrıca, Hitler'i ve onu başını çektiği hareketi aynı millet, kendisini bekleyen kaçınılmaz felakete degin canı kanı pahasına destekleyip savundu. Acaba Sibiryanın buz çöllerinden Afrikanın kızgın kum çöllerine dek ve dünyanın bütün denizlerinde canlarını fedâ edebilen bu adamların hepsi de delimiyydi, aptalmayı, şaşırımışydı? Hadi diyelim ki, Milliyetçi Toplumcular, iktidara yeni geldiklerinde yahut II. Cihan Savaşının hemen başlarında Alman halkın gözleri daha açılmamış vecit (henüz hâlinde) çıkmamıştır.. Böyle bir 'kabul' Alman milletini tanımamak anlamını taşır. 'Felsefîleşmiş medeniyet' raddesine ulaşmış toplumların, rastgele yol almadıkları gözden kaçmayan bir vakadır. *Immanuel Kant*' belirlemiş bulunduğu *buyurucu* (İmperatif), *kural-koyucu* (normatif) yapıdaki ÖDEV (Pflicht) AHLAKI, etkilerini, ihtimâl Kant'ın adını hiç işitmemiş olan, fakat işini söz konusu 'ahlâk'a uygun şekilde eksiksizce, tamam gerçekteşirmek çabasındaki çamaşırçı kadınına varincaya dek hemen her Almana duyurur(1) Alman halkın, omuzlarda iktidara taşmış olduğu *Adolf Hitler*'in peşinden gözünü kirpmaksızın korkunç yıkıma, felakete koşusunu, bilmem, bu çerçeveye oturtabilir miyiz? (2) Nefesinin en son nebzelerine kadar bu halk, kendisine 'kılavuz' ılahı ettiği kişinin arkasından bir ân için durmaksızın durulmaksızın yürümüştür. İşte bu iddiamızın en sağlam belgesini bize Hitler'in samimi dostu ve yakın çalışma arkadaşı *Albert Speer* sunmaktadır. 1945'in martına gelindiğinde, savaşın artık bittiğini, Almanya'nın ise yere serildiğini Hitler'den gayrı artık herkes kabul etmekteydi. Almanya'nın en azından Rus işgaline uğramasını önlemek amacıyla Anglo-Amerikalılarla anlaşmak ihtiyacını duyanlar arasında Speer de vardı. Bu durumda iki sevgili arasında muallaka kalmış bir sevdâlinin sıkıntısını, bunalımını yaşayan Speer, sonuçta Almanya'yı Hitler'e tercih etti. 'Kılavuz'un, 'önder'in ortadan kaldırılması gerekişi kanâatiyla harekete geçti. Ancak, ilkin, Alman halkın böyle bir teşebbüse nasıl tepki göstereceğini anlamak istedî. Ren nehri boyunca uzanan cephede bu mâksatla teftiş gezisinde bulunurken halkın ve basit askerinin, Hitler'e hâlâ sarsılmaz bir inancı ve sadıklılıkla bağlı olduğunu biraz da hayretle tesbit etti. Nitekim bir gece, siperde bir öbek madencinin sohbetine kulak misafiri olur, Zaman zaman fişekler. ortalığı aydınlatmalarına rağmen, Speer'i karanlıkta kimse tanıyamaz. Sohbet koyulaştıkça, bu insanların, Hitler'e güvendikleri kadar kimseye güvenemeyecekleri görüşü Speer'de yerleşir. Söz konusu adamlara kalırsa, işçi sınıfını yine aslı işçi olan Hitler'den iyi kim anlayabilirdi ki! Uçurumun kenarındaki Alman kavmini olsa olsa bu mucizeler yaratınan adam kurtarabilirdi. Speer, basit Alman askerini, işçisini, köylüsünü, kısaçısı halkını temsil ettiğine inandığı bu insanlardan edindiği izlenimler sonucunda Hitler'e karşı kurmayı tasarladığı komplodon vazgeçmiştir. Bununla birlikte, Hitler'in, gerek Al-

manya'daki gerekse Alman ordusunun geri çekilmeye başladığı işgal altındaki ülkelerdeki bütün ulaşım şebekesi ile sınırlar tesislerin berhava edilmesi doğrultusundaki buyruklarını yerine getirmemek için elinden geleni ardına koymamıştır. Savaşın, askeri ve iktisadi yönlerden yitirilmiş olduğunu, hiç olmazsa, Alman milletinin tekrar şifa bulabilmesi için zorunlu maddi temellerin toptan yok edilmemesi gerektiğini Hitler'e bildirir. Hitler ise, Speer'e şunları yazar: "Yenilgiyle sonuçlanacak savaşla birlikte millet de yokolmalı. Kaderden kaçılmaz. En aşağılık şartlarda yaşamın ne anlamı olabilir ki! Tam tersine, bu şartlar ortadan kaldırılmalı artık; hem bunu, kendimiz yapmalıyız... Çarpışmalardan artakalaşacakların kıymet-i harbiyesi ne ola ki! Nasıl olsa, iyi olan, değerli olan olmuş, şehit düşmüş olmayacak mı!" (3)

Tarihin gerçekten ender anlarında insanlık ailesinde belli birkaç millet, tümüyle 'devlet'leşebilmiş, sıkılmış yumruk misali gülükler birlik oluşturabilmisti. Böyle milletleri birtakım maddi mülahazaların gjitnüş olduğu pek söylenemez. Bunların, ilhamlarını bir yahut birkaç ahlaki düsturdan, ülkeden alındıklarını görüyoruz. Bu çeşit ülkeleri de 'önderlik', 'kılavuzluk' görevini yüklenmiş bellirli bir kişi kendinde cismileştirir. İşte Almanya'daki Milliyetçi Toplumcu hareketi yöneltmiş ülkelerin de, bütün olumlu ve olumsuz yanlarıyla Hitler'in kişiliğinde deriştigi, temerküz ettiğini açık şekilde kavrayıyoruz. Baştan koyulmuş bir hedefe ulaşmak üzere yola çıkan bir toplum ile onun önderi güneşli günlerindeki beraberliklerini firtinaya yakalandıklarında dahi terketmemiştir. Nasıl Alman milleti, kılı kırımadaksızın cehennem ateşine yürümüşse, Hitler de aynı şekilde sonunu yaklaştığı 1945 Mart'ında çevresindekilerin ısrarına, yaşıyan yakarmanın kulaklarını tıkayıp Berlin'de kalmış, perdeyi kendi eliyle kapatmıştır. Düşünceleriyle, ülkeleriyle harekete geçirdiği milletiyle zirvelere tırmanmış; katı, kaskaçı, tavizsiz tutumu yüzünden yine milletiyle birlikte çökümüş, yıkılmıştır. Şu yeri göğü inlenen yükseliş ile onun ardından çakagelen amansız yükseliş, durup dururken belirli vermiş bir tesadüf eserimidir, dersiniz? Bakın, yine Kant ne soruyor: "Koyduğun kuralın, genelgeçer bir yasa olmasını isteyebilir misin?" sorusunu da kendisi cevaplıyor: "İsteyemezsen, koyduğun kural, batıldı..." (4) İşte, verdiğimiz her taviz, koymak istediğiniz kuralı, genelgeçer bir yasa olmaktan uzaklaşdırır. Bugün anılarımızda tazelliğini hâlâ kaybetmemiş olan Milliyetçi Toplumcu (Nasyonal Sosyalist) hareket ve onun önderi böylesi tutarlı şekilde sonuçlandırılmış mantık -ama asla sağduyulu olmayan- bir gidişin canlı örneğiz bize sunmuşlardır. Bize çarpıcı gelen, bizi irkilten de, hayatı çok uzak kalan mantığın, bu derece ete kemiğe büründürilmiş olmasıdır. Bu hareketi yürütmüş insanlarca işlenmiş cinayetlerin, mezalimlerin etkileyiciliği buradan geliyor olmalı. Yoksa Nasyonal Sosyalist Almanyasının temerküz tesislerinde yaktığı yahut zehirlediği ve daha başka yerlerde eziyet çekirdiği, nihayet katlettigi milyonlarca insana karşı işlemiş olduğu suçların oranı, Komünist Rusya'nın, Gulag takımadalarında, kollektif çiftliklerde, Kırım'da, Polonya'da, Macaristan'da ve daha nice nice yerlerde, yörülerde kirip geçirdiği insanlara karşı işlediği suçlardan daha fazla olduğu nasıl iddia edilebilir? Ya peki, hep 'Suret-i Hak'tan gözükmüş hürriyetçi, insancı

İngiltere'ye ve onun Atlas Okyanusu ötesi uzantısı olan Amerika Birleşik Devletleri ile 'çitkırıldım medeni' Fransa'ya ve nihayet Anna Frank'in, başta çilekeş Filistinli olmak üzere, Arap kavmını kana, ateş ile gözyasına boğan 'temerküz kamplı kurbanı, mazlum kardeşleri ile yavrularına ne demeli? Herkese 'insan hakları'ni öğretmeye kalkışan İngiltere ile ondan türemiş Birleşik Devletleri, bütün öteki canlılıkların bir yana, allak bullak etmiş oldukları Hindistan'ın, Kara Afrika ile suyunu kuruttukları Kuzey Amerika Kızılderililerinin hesabını Nürnberg de ne zaman verecekler acaba? Aynı hesap verme işini Ruslar ile Fransızlarından beklemek hakkımız değil midir? İnsanlık, Treblinka'yı, Ausschwitz'i, Dachau'yı hiçbir vakit unutmamalı! Ama aynı şekilde Katyn'de kurşuna dizilmiş beş bin kadar Polonyalı subayı, Dresden'deki aç çocuklara uçaklardan atılmış içi patlayıcı maddeyle dolu çukolataları, yerle bir edilmiş Hiroshima ile Nagasaki'yı de her zaman hatırlıltır!

Kim hangi gerekçeyle yaparsa yapsın, bir toplumun, bir kavmin, milletin yahut cemaatin kırılıp geçirilmesi asla hoş görülemez, hoş gösterilemez. Ister Kızılderililer yahut Kırımlı Müslümanlar gibi kimseňin pek umursamadığı kavimler ile cemaatler olsun, ister Yahudiler gibi evrensel etkiliere sahip toplumlar olsun, her insan topluluğunun en temel hakkı, yaşamaktır, hem de kendisine can veren kültürünün şemsiyesi altında yaşayabilemektedir.

Galip Müttefikler, suçluluk duygusunun da yakıcı isıtabıyla, kabahatların, günahların cümlesini, mağlup hasımlarının sırtına yükleyebilirler. Ancak, bu korkunç savaşta ve ona takaddüm eden olup bitenlerde taraf olmamış bir millet olarak, bize, bundan kırk yıl önce noktalanan, ama etkilerini hâlâ duyduğumuz olayları yan tutmayan, nesnebir tavırla tartıp yargılamak düşer. Hiçbir zaman unutulmaması gereken husus, taraflardan birinin 'piriپak', öbürününse, baştan ayağa günahkâr olmadığıdır. Suçu olan varsa, o da, şu yahut bu millet değildir. Milletleri birbirlerine karşı canı kılan *ideoloji* heyulasıdır. Ideolojilerden hiçbiri öbürüne yahut ötekilere 'ehven-i şer' sayılmamalıdır. İşte bu sebeple bundan kırk yıl önce, 8 Mayıs 1945'te Nasional Sosyalist Almanya, Müttefik devletlere kayıtsız şartsız teslim olurken, Kötünün, İyiye karşı kavgayı kabettiğini söyleyemiyoruz. Olsa olsa Kötü, Kötüye; Batıl, Batılı yenik düşmüştür. Çünkü Nasional Sosyalist Almanya'ya karşı seferber çikanlar, en geniş anlamda Maddecilik bayrağı altında toplanmışlardır. Nihayet, bir ideolojiye bağlısanız, insanı öteki canlılardan ayıran en önemli özelliğinden feragat etmişsiniz demektir. Tıpkı uyuşturucu madde müptelası, içkiçi yahut kumarbaz gibi partizan, militan yahut en azından ideolog da, hür iradesine malik değildir artık. Bir ideolojiye mensup olan, manen ve madde tenetin bir ideolojinin hizmetine giren, kişiliğini, belli bir takım ülküleri kendinde cisimlestirdiği kabul edilen bir kimseye yahut bir öbek kişiye teslim eder. Ideoloji, görüldüğü gibi, insanın, insana yahut belirli birtakım beşeri ürünlere tapmasa: çeşidinden sapıklıkların en korkuncunu beraberinde getirmiştir. Tapma, madem insanın en temel, en zorunlu ihtiyacıdır; öyleye kişi, ne yapıp eder bu ihtiyacını karşılar. Bunun da en tabii, en sağlıklı hallini, çözümünü tabiat ötesi, beşerüstü, soyut tanrı anlayışından kalkın -oncellikli tektanrılı- din kurusu sağlamıştır. Ne var ki, yakılıp kesilerek mahvedilen ormanlık

araziyi zamanla çali çırpının kaplaması gibi, XVI. yüzyıl dan itibaren Aydinlanmacı -İnsancı (Humanist), böylelikle Maddecî- Bezirgan (Merkantilist) Avrupa, öncelikle bütün Batı aleminin, sonra da tüm insanlığın öteden beri dine dayalı manevi temellerini sarsıp parçalamaya koyulmuştur. Bunun sonucunda da XIX. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte doğmacı öğretmenler, başka bir deyimle, ideo lojiler, dinin bıraktığı boşluğu hızla 'kerhen' doldurmuş, daha doğrusu doldurur görünümlerdir. Yalnız, dini red deden ile dini kendine esas aldığı iddiasını güden olmak üzere, kabaca iki tür ideo lojinin bulunduğu hatırlanmıştır. Bunlardan ikincisi, birinciye oranla daha zararlıdır. İnsanlığın dayandığı, dayabileceği en dokunulmaz, en son, en temel, en kutsal ilkeleri, ülküler ile düsturları, belirli bir zümrenin, kendi beşeri zaaflarını ile çikarları doğrultusunda yahut kendisine sıçrama tahtası tarzında kullanmaya kalkması kadar çirkin, iğrenç ne bulunabilir? Din kisvesine bürünmüş bir ideo loji, dindi bir ideo loji kadar gayri meşru olmakla, birlikte, bu durumu, hiç olmazsa bir süre için, gizlemeyi beceremeye. Sonunda ne yazık ki, din kisvesine bürünmüş ideo lojilerin yarattığı tepkilerin, kitleleri, dini, giderek, en insanınız olan manevi temellerimizi toptan redde, inkâra sevketmiş oldukları da asla unutmamalıyız.

Sonuç olarak, bundan kırk yıl önce biten İkinci Cihan Savaşında cepheerde ve cepheerin dışında acı çekmiş, sakat kalmış, nihayet, ölmüş milyonlarca insanın bize yönelttiği çağrıya kulaklımız ile gönülmüzi alabildigine açalım: Kültür kuran canlı olarak insanın (5) şanına şerefine ve yaratıcı çabalarna en uygun düşen ortam, medeniyetin en örgütlenmiş şekli olan *Devlettir*. Şu da var ki, *Devlet İdeasına* en çok uyan, böylelikle de mesruiyeti şüphe konusu yapılamayacak olan, toplum sınıflarının yahut zümlerelarının herhangi birinin mutlak hâkimiyeti altında bulupmayan, ister dini, ister dünyevi olsun, her çeşit ideo lojinin doğrudan doğruya etkisinden masun bulunan devlettir. Gündümüz devletleri bu *ideaya* nice yaklaşıyorsa, canını savaşlarda, çarşışmalar da, çatışmalarda direnmeler ile başkaldırmalarla feda etmiş cümle 'kahraman'ın ruhu da o kadar 'şadoluyor'dur. Ister dost, ister düşman olsun, canını ailesi, namusu, şerefi, yurdu, milleti, yüce bildiği bir ülkü uğruna esirgememiş her erin, her insanın önünde saygıyla, huşuya eğiliyor; dökülmüş bunca kan ile gözyasının boşuna akıp gitmemiş olduğuna yürekten inanıyoruz. Bilgisayar yahut robot haline getirilinceye yahut da laboratuvarlardaki deney tiplerinde imal edilinceye degen anne-baba evladı olarak yaşayacak insan için *sevişme* kadar *savaşma* da 'insan-olma'sının en esası, en olağan, en tabii özelliği sayılmalıdır. Bundan dolayı sevişmeyi yok edemeyeceğimiz gibi, savaşçı da ortadan kaldırıramayız. Ancak, 'insana yaramaz' anlamında 'insanlık dışı' bir tutum olarak niteleyebileceğimiz adaletsizliği, kahpeliği, gaddarlığı, zulüm ile işkenciyi en aza indirmek, belki de -keşke- toptan önlemek, elimizde olsa gerek. İffetli sevişme kadar, alicenap ve faziletli savaşma da, insanlık camiasına daha güzel, aydınlık ve anlamlı yarınlarıarmağan etmek gayesine yönelikdir. İşte, buraya dek söylemeklerimizi bu çerçevede insanlığın büyük evlavlı yüzüğü Aristoteles'in, "Tanrı ve tabiat, hiçbir şeyi boşuna meydana getirmez" (6) sözleriyle bağlamak istiyorum.

- (1) Ahlak sistemini meydana getiren kurucu unsurlar, Kant'a el-bette gökten 'zenbil'le inmediler. Her sistem kurucu büyük filosof-bilgin gibi Kant da, neşed etmiş olduğu toplumun 'habzını tutmuş'tur. Toplum ruhunun derinlerinde 'yüzergazer' durumındaki değerleri 'su yüzü'ne çıkarıp işleyen, sonucta da toplumuna, milletine çekidüzen ve yön verecek geniş boyutlu bir 'değerler sistemi'ni oluşturan, filosof-bilgindir. İşte böyle bir sistem çerçevesinde maddi ve manevi gücün simaları hakkında bilince kavuşan bir topluluk, toplum, bir halk ise, millet aşamasına erişir.
- (2) Niccolo Machiavelli' nin ahlak ile devlete ilişkin düşünce sistemi de bize İtalyanların, savaşın seyrine göre müttefik değiştirmeye tutumlarını ve umuzlarda iktidara taşıdıktarı bir Benito Mussolini'yi, talih donunce, ayaklarından asıp balgam yağmuruna tutmaları türünden davranışlarını aydınlatabilir mi?
- (3) Bkz: H. R. Trevor-Roper: "The Last Days of Hitler", 89. ile 90. sayfalar; MacMillan, Londra, 1947.
- (4) Kant, akıl yürütmelerinin sonunda şu eşsiz ahlak düsturuunu varmıştır: 'Hep öyle davranışmalıyım ki, koyduğum kurallın, genelgeçer bir yasa olmasını isteyebileyim' . "Grundlegung zur Metaphysik der Sitten", I. bölüm, III/20 ff.
- (5) Aristoteles'in, dillere pelesenk olmuş "zoon politikon" deyi-miyle kastettiği de budur.
- (6) "Göge Dair" ("De Caelo"), 1/4 (271a33).